

Omistajanvaihdos

SISÄLLYS

OMISTAJANVAIHDOS.....	3
1. TERMINOLOGIA	3
2. OMISTAJANVAIHDOSTEN VOLYYMI	3
3. TYÖPAIKAT JA VEROTULOT	5
4. TOTEUTUMATTOMIEN OMISTAJANVAIHDOSTEN VAIKUTUKSIA.....	7
5. OMISTAJANVAIHDOSTEN HAASTEET	7
6. OMISTAJANVAIHDOKSIA EDISTÄVIÄ TOIMENPITEITÄ	8
7. TAVOITTEITA.....	9

Suomen Yrittäjät: Omistajanvaihdos

Tekijät

Mika Haavisto
Omistajanvaihdoshanke
+358 50 550 1993
mika.haavisto@yrittajat

Julkaisija

Suomen Yrittäjät
PL 999, 00100 HELSINKI
puhelin 09 229 221
toimisto@yrittajat.fi
www.yrittajat.fi

Omistajanvaihdos

1. TERMINOLOGIA

Omistajanvaihdoksia ovat

- yrityksessä tapahtuvat sukupolvenvaihdokset
- yrityksen myynti ulkopuolisille
- yrityksen omistusjärjestelyt
- yrityksen lopettaminen.

Sukupolvenvaihdoksella tarkoitetaan karkeasti ottaen tilannetta, jossa yrityksen omistus vaihtuu perhepiirissä tai lähisukulaisten kesken. Yrityksen myynti ulkopuoliselle ostajalle on selkeä omistajanvaihdos. Ostajana voi olla yrittäjäksi ryhtyvä tai toinen yritys. Yrityksen sisällä tapahtuvissa omistusjärjestelyissä yrityksen aiempi johto tai työntekijät tulevat yrityksen omistajiksi tai omistajat muuttavat omistussuhteitaan. Huomaa, että myös yrityksen lopettaminen on omistajanvaihdos.

Omistajanvaihdosten sijasta koko ilmiötä tarkoitettaessa ei voida puhua sukupolvenvaihdoksista, koska ne ovat koko ilmiön osajoukko. Näin kuitenkin valitettavan usein tapahtuu.

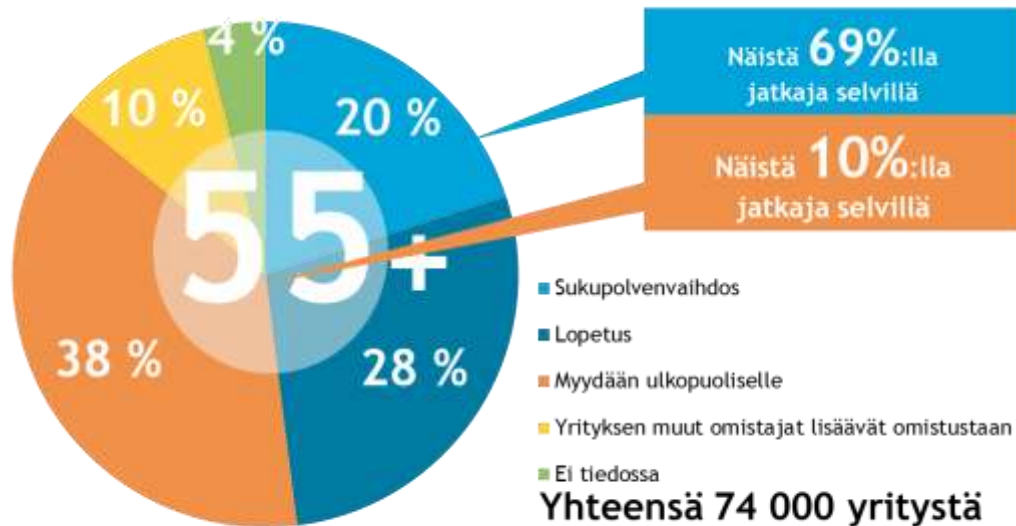
2. OMISTAJANVAIHDOSTEN VOLYYMI

Suomen yrittäjistä yli 54-vuotiaita on noin 74 000.

Seinäjoen ammattikorkeakoulu julkaisi vuonna 2012 Omistajanvaihdosbarometrin, jossa tutkittiin näiden yli 54-vuotiaiden yrittäjien omia näkemyksiä ja toiveita seuraavalle kymmenelle vuodelle. Tutkijat saivat selville seuraavaa, kun tutkimustulokset suhteutetaan koko Suomeen:

- sukupolvenvaihdos odotettavissa 15 000 yrityksessä (osuus 20 % kokonaisuudesta)
- yritys myydään ulkopuoliselle, 28 000 yritystä (osuus 38 % kokonaisuudesta)
- yrityksen omistusjärjestelyt, 10 000 yritystä (osuus 14 % kokonaisuudesta)
- yritys lopettaa toimintansa, 21 000 yritystä (osuus 28 % kokonaisuudesta)

Omistajanvaihdos tulisi siis tapahtua seuraavan kymmenen vuoden aikana yli 50 000 yrityksessä (Kokonaisuudesta on vähennetty lopettavien yritysten lukumäärä). Näin ollen määrän tulisi olla yli 5 000 vuosittain mikäli yrittäjien omat näkemykset ja toiveet täyttyisivät.

Lähde: Valtakunnallinen omistajanvaihdosbarometri 2012

Kuva. Omistajanvaihdosten jakautuminen

Omistajanvaihdosbarometri vuodelta 2012 kertoo myös, että yrityksestään sukupolvenvaihdoksen kautta luopuvilla on jatkaja selvillä noin 70 %:lla, kun taas ulkopuolinen ostaja on selvillä vain 10 %:lla.

Omistajanvaihdosten maakunnallista jakautumista yrittäjien omien odotusten perusteella voidaan arvioida, kun oletetaan, että, yritysten lukumäärä on jakautunut maakunnittain väkiluvun suhteessa. Jakautuma on esitetty seuraavassa taulukossa.

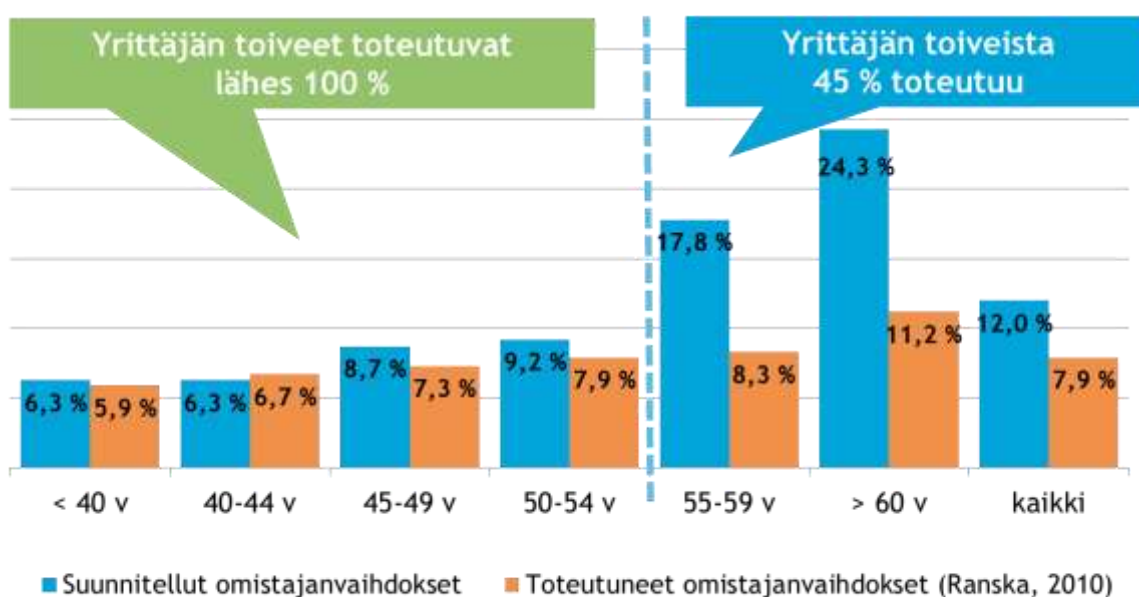
Maakunta	Yritysten lukumäärä	Spv:t vuosittain	Myyntiin vuosittain
Uusimaa	21808	436	829
Pirkanmaa	6843	137	260
Varsinais-Suomi	6427	129	244
Etelä-Pohjanmaa	2629	53	100
Satakunta	3044	61	116
Päijät-Häme	2747	55	104
Keski-Suomi	3742	75	142
Pohjois-Savo	3376	68	128
Pohjois-Pohjanmaa	5511	110	209
Lappi	2470	49	94
Etelä-Savo	2060	41	78
Kymenlaakso	2445	49	93
Pohjois-Karjala	2246	45	85
Pohjanmaa	2463	49	94
Kanta-Häme	2384	48	91
Etelä-Karjala	1791	36	68
Keski-Pohjanmaa	936	19	36
Kainuu	1077	22	41
Yhteensä	74 000	1 480	2812

Taulukko. Arvio odotetuista omistajanvaihdoksista maakunnittain

Omistajanvaihdoksia tapahtuu kuitenkin Suomessa Suomen Yrittäjäliiton ja Finnveran arvioimana vain noin 2 000 vuosittain. Ikääntyvien yrittäjien toiveet eivät siis toteudu. Joko lopettavien yritysten määrä on paljon odotettua suurempi tai sitten yrittäjät jatkavat yritystoimintaansa yhä vanhemmiksi.

Näyttää siltä, että yrittäjien kyky pitää yrityksensä kiinnostavana ostokohteena heikkenee iän myötä. Tätä olettamusta tukee ranskalaistutkimus, jossa selvitettiin toteutuneita omistajanvaihdoksia yrittäjien eri ikäluokissa suhteessa yrittäjien omiin aikomuksiin. Keskimäärin 54 ikävuoteen saakka omistajanvaihdokset toteutuivat yrittäjien toiveiden mukaan. Näistä yrittäjistä noin 7 prosenttia kertoi myyntihalukkuudestaan, ja toiveet toteutuivat.

55–59-vuotiaiden yrittäjien tilanne on hyvin erilainen. Näistä yrittäjistä 17,8 prosenttia aikoi myydä liiketoimintansa, mutta myyntitoiveista vain 47 prosenttia (8,3 % / 17,8 %) toteutui. Edelleen 60 vuotta täyttäneet olivat nuorempia ikäryhmiä halukkaampia myymään, mutta toiveista toteutui tässäkin ryhmässä vain 46 prosenttia.

Lähde: Experian pH, calculs BPCE (<http://www.bpce.fr/en>) Groupe BPCE is France's second largest bank, formed by the 2009 merger of CNCE (Caisse nationale des caisses d'épargne) and BFBP (Banque fédérale des banques populaires)

Kuva. Omistajanvaihdokset Ranskassa eri ikäluokissa

Suomessa tilanne lienee kuvatusen kaltainen. Ikääntyvien yli 55-vuotiden yrittäjien myyntitoiveista toteutuu alle puolet.

Ikääntyminen on omistajanvaihdosten merkittävä, mutta ei ainoa syy. Omistajanvaihdos tulisi nähdä myös yrityksen elinkaareen (käynnistys, kasvu, vakiinnuttaminen, kansainvälistäminen) liittyvänä ilmiönä. Omistajanvaihdos olisi myös nähtävä vaihtoehtona uudelle yritykselle tai keinona kasvattaa ja kansainvälistää jo toiminnassa olevaa yritystä.

3. TYÖPAIKAT JA VEROTULOT

Suomessa on noin 270 000 yritystä. Näistä yrityksistä mikroyrityksiä (työntekijöitä alle 10) on 93 prosenttia.

Yrittäjistä yli 54-vuotiaita on noin 74 000. Näissä yrityksissä omistajanvaihdos on odotettavissa seuraavan kymmenen vuoden aikana. Näitä yrityksiä on kuvattu seuraavassa taulukossa.

Yrityskoko	Yritysten lukumäärä	Työntekijöitä
1	27 750	27 750
2-4	24 420	53 724
5 -10	12 580	75 480
yli 10	9 250	92 500
Yhteensä	74 000	249 454

Taulukko. Arviot yrityksistä, joissa omistajanvaihdos on odotettavissa

Näissä yrityksissä työskentelee noin 250 000 henkilöä. He tuottavat yli 1,2 miljardin kunnallisverot ja noin 300 miljoonan euron valtionverot vuosittain.

Omistajanvaihdoksia (sukupolvenvaihdoksia, myynti/osto) tehdään Suomessa nyt noin 2 000 vuosittain. Voidaan arvioida, että näistä spv-tapauksia on noin 700 ja osto/myyntejä 1300. Arviolta puolet omistajanvaihdoksista on osakekauppoja ja puolet liiketoimintakauppoja.

Osakekaupoista ostaja maksaa varainsiirtoveron. Edelleen, kun tiedetään tyypillinen osakekaupan suuruusluokkaa 250 000 euroa, voidaan arvioida vuosittainen varainsiirtoverokertymä seuraavasti: $250\,000 * 1000 * 1,6\% = 4$ miljoonaa euroa. Varainsiirtovero/osakekauppa on 4 000 euroa.

Verohallinnosta saatujen tietojen mukaan varainsiirtovero listaamattomien yhtiöiden osakkeista oli vuonna 2013 jonkin verran alle 30 miljoonan. Verotuotto vaihtelee vuosittain voimakkaasti. Voidaan arvioida, että yksin Supercellin kaupan ansiosta kerätty varainsiirtovero oli luokkaa 20 miljoonaa euroa.

Kokonaisuutena varainsiirtoverokertymätuotto on vuosittain noin 600 miljoonaa euroa. Se koostuu pääosin asunto- ja kiinteistökaupoista.

Listattujen yhtiöiden arvo-osuuskaupat eivät kuulu varainsiirtoveron piiriin. Näin valtio ”menettää” 2 miljardin verotuotot vuosittain. Toisaalta varainsiirtoveron ulottaminen näihin mahdollisesti lopettaisi kaupankäynnin Helsingin Pörssissä.

Sukupolvenvaihdostapauksissa myyjät on vapautettu luovutusvoittoverosta, jos huojennusehdot täyttyvät. Muutoin myyjien yritystensä osakkeistaan saamat luovutusvoitot verotetaan pääomatulona. Arvioidaan, että keskimääräinen luovutusvoitto on 100 000 euroa. Siten luovutusvoittoverotuotto vuosittain on $100\,000 * 1000 * 30\% = 30$ miljoonaa euroa. Yhtä kauppaa kohti luovutusvoittovero on 30 000 euroa.

Listaamattomien yhtiöiden luovutusvoitot ja sitä kautta luovutusvoittoverotuotot vaihtelevat voimakkaasti vuosittain. Verohallinnon tietojen mukaan laskennallinen luovutusvoittoveron tuotto vuonna 2012 oli 103 miljoonaa euroa, kun se vuonna 2013 oli 305 miljoonaa. Tässäkin Supercellin myynti näkyy selvästi.

Sukupolvenvaihtotapauksissa jatkaja maksaa perintö- ja lahjaveroa. Oletetaan, että jatkajat hyödyntävät verohuojennusta (käyvän arvon sijaan verotusarvo*0,4). Nyt voidaan perintö- ja lahjaverokertymä arvioida, kun käytetään keskimääräistä kauppahintaa 250 000 euroa huojennettuna ja tunnetaan kauppojen kokonaismäärä (700 kpl),

kun tunnetaan perintö- ja lahjaverotaulukko. Perintö - ja lahjaverokertymä on tältä osin noin 7 miljoonaa euroa. Keskimäärin yhtä sukupolvenvaihdosta kohti maksetaan perintö- ja lahjaveroa 10 000 euroa. Yksittäisissä tapauksissa perintö- ja lahjavero voi nousta useisiin miljooniin euroihin. Kokonaisuutena perintö- ja lahjaverokertymä on vuositasolla luokkaa 600 miljoonaa euroa.

4. TOTEUTUMATTOMIEN OMISTAJANVAIHDOSTEN VAIKUTUKSIA

Tutkimusten mukaan omistajaa vaihtavien yritysten henkilöstömäärän mediaani on neljä henkilöä.

Omistajanvaihdoksi tehdään, kuten todettua, Suomessa noin 2 000 vuosittain, kun potentiaalia olisi tuplasti enempään. Näin vuosittain Suomessa jopa 2000 yritystä ja 8000 työpaikkaa uhkaa loppua sen takia, että ikääntyvän yrittäjän luopuessa yritystoiminnastaan ei yritykselle löydy jatkajaa.

Toteutumattomat omistajanvaihdokset haaskaavat hankittua osaamista, asiakassuhteita, kumppanuuksia, hyviä toimintatapoja, työpaikkoja ja varallisuutta.

Toteutumattomat omistajanvaihdokset saattavat vaarantaa alueellisen elinvoiman ja vireyden. Yritysten toimiessa verkostona saattaa yhden toimijan poistuminen heikentää tai lamauttaa koko verkoston toiminnan.

Omistajanvaihdos säilyttää keskimäärin neljä työpaikkaa. Toteutumaton omistajanvaihdos vaarantaa moninkertaisesti työpaikkoja mahdollisten verkostovaikutusten vuoksi.

5. OMISTAJANVAIHDOSTEN HAASTEET

Suurimmat haasteet myyjän näkökulmasta ovat

- ostajan ja jatkajan löytäminen
- yrityksen arvonmääritys
- osaamisen siirtäminen
- verotus.

Ostajan näkökulmasta suurimmat haasteet ovat

- arvonmääritys
- myyjän korkea hintapyyntö
- yrityskaupan rahoitus.

Seinäjoen Ammattikorkeakoulu tutki vuonna 2013 toteutuneita omistajanvaihdoksia ja sai selville, että yrityskaupat onnistuvat (83 % ostajista piti kauppa hyvin tai erittäin hyvin onnistuneena). Toisaalta tutkimus osoitti, että kauppaa tehdään tuttujen kesken (60 % tunsivat toisensa ennestään, 80 % oli samalta tai naapuripaikkakunnalta). Toisilleen tuntemattomat ostajat ja myyjät eivät siis kohtaa.

Omistajanvaihdosmarkkinat eivät siis toimi parhaalla mahdollisella tavalla. Kohtaamispaikat verkossa ovat sirpaleiset. Tarvitaan yhdentämistä ja vauhditusta: mm. alueelliset yrityspörssit, joiden tulee olla valtakunnallisesti yhteensopivia.

Suurin omistajanvaihdosten haaste lienee se, että yritykset eivät ole myyntikunnossa. Niiden tuotteet ja palvelut eivät ole kilpailukykyisiä, henkilöstön osaaminen on puut-

teellista, asiakkaat eivät ole tyytyväisiä tai toiminta on kannattamatonta. Vastuu yrityksen myyntikunnosta on yrittäjällä itsellään. Se ei ole ulkoistettavissa.

Haasteita on myös siinä, että omistajanvaihdoksissa ei osata käyttää asiantuntijoiden apua. Syy tähän voi olla siinä, että asiantuntijapalvelut on tuotteistettu niin, että niiden hyödyt eivät tule osoitetuksi.

Seinäjoen Ammattikorkeakoulu julkaisi 2014 tutkimuksen kesken jääneistä yrityskaupoista. Tutkimuksen mukaan yrityskaupat jäävät kesken, koska kohteen arvo ei vastaa ostajan odotuksia. Toinen havainto on se, että rahoituksen puute keskeyttää kaupat.

6. OMISTAJANVAIHDOKSIA EDISTÄVIÄ TOIMENPITEITÄ

Suomen Yrittäjät käynnisti kesällä 2013 kolmivuotisen hankkeen, jonka tarkoituksena on parantaa omistajanvaihdosten sujuvuutta. Hankkeessa määritellään ja kuvataan palvelut, palvelupolut ja eri toimijoiden roolit, jotta ostajat ja myyjät kohtaisivat. Tämän lisäksi hanke keskittyy omistajanvaihdosmarkkinoiden tai lyhyemmin yritys-kauppamarkkinoiden tai vielä lyhyemmin ilmaistuna yritysmarkkinoiden kehittämiseen.

Omistajanvaihdospalvelut on perinteisesti suunnattu ikääntyneille yrittäjille. Jatkossa painopisteen tulee olla myös yritysmarkkinoiden yleisessä kehittämisessä.

Tarvitaan lisää ostajia (alkavia ja toimintaansa yritysostoin laajentavia yrityksiä) ja sellaisia yrittäjiä, joiden yritykset ovat myyntikuntoisia. Tarvitaan myös asiantuntijoita, joiden palveluiden hyödyt ovat osoitettavissa. Lisäksi tarvitaan näille kaikille keskitetty kohtaamispaikka verkossa – Yrityspörssi.

Omistajanvaihdosten onnistumista voidaan edesauttaa tukemalla yritysmarkkinoiden kehittymistä. Yritysmarkkinoiden toimivuuden parantamiseksi tarvitaan alueellisia toimivia kauppapaikkoja ja muita ostajien ja myyjien kohtaamistilaisuuksia. Lisäksi tarvitaan henkilökohtaista neuvontaa ja tuotteistettuja asiantuntijapalveluita.

Vastuu yritysmarkkinoiden kehittämisestä jakaantuu eri osapuolten kesken. Yrittäjillä itsellään on vastuu siitä, että omistajanvaihdosten edessä olevat yritykset ovat myyntikuntoisia, yritysten myyntiin herätään ja yritysten myyntiaiheet tuodaan julki. Julkisten toimijoiden ja yrittäjäjärjestöjen tehtävänä on järjestää herättelytilaisuuksia myyjille ja järjestää sähköiset kauppapaikat, jotta myyjät, ostajat ja asiantuntijat voivat kohdata.

Yhteistyön keskeisten elinkeinoelämän kehittäjäorganisaatioiden eli uusyrityskeskusten, kehittämissyhtiöiden, ely-keskusten, kauppakamareiden ja yrittäjäjärjestöjen sekä markkinaehtoisten toimijoiden kesken tulee olla sujuvaa.

Yritysmarkkinoiden kehittyminen vaatii myös sitä, että perintö- ja lahjavero, luovutusvoitonverotus, varainsiirtoverotus tukevat ja kannustavat yrityskauppoihin.

Yritysmarkkinoiden kehittämisen varmistamiseksi tarvitaan myös uusia rahoituspalveluja pienten yritysten yrityskauppojen rahoittamiseen.

7. TAVOITTEITA

Verotusta kevennettävä

On yhteiskunnallisesti perusteltua järjestää omistajan- ja sukupolvenvaihdoksen tilanteet sellaisiksi, että ne mahdollisimman monissa tapauksissa onnistuvat. Omistajanvaihdoksiin liittyvä verokohtelu on tässä avainasemassa.

Vuoden 2012 valtakunnallisen Omistajanvaihdosbarometrin mukaan noin 20 prosenttia yrityksistä pyrkii toteuttamaan omistajanvaihdoksen perhepiirissä. Tästä omaisuuden siirrosta jatkajalle peritään Suomessa perintö- ja lahjaveroa, tosin yritysvarojen arvostukseen liittyvällä huojennuksella.

Huojennettukin perintövero uhkaa erityisesti suurehkoissa perheyrityksissä sukupolvenvaihdoksen onnistumista. Verot voivat nousta huomattaviksi, satoihin tuhansiin euroihin. Koska verot on maksettava yrityksestä saatavalla tuotolla, verojen suuri määrä voi johtaa siihen, että omistajanvaihdosta ei voi toteuttaa perhepiirissä. Tällöin vaihtoehtona on yrityksen myynti ulkopuoliselle, usein ulkomaiselle sijoittajalle. Työllisyyden turvaamisen kannalta on perusteltua poistaa sukupolvenvaihdoksiin liittyvä verorasitus ja kohdentaa verotus Ruotsin tapaan siihen tilanteeseen, jossa yrityksen jatkaja mahdollisesti myy yrityksen.

Yritysluovutusten perintöveron osalta Suomi kuuluu eurooppalaiseen vähemmistöön. Kaksi kolmasosaa sukupolvenvaihdoksista voidaan toteuttaa EU-maissa veroseuraamuksetta. Esimerkiksi Ruotsissa ja Virossa ei ole perintöveroa.

Perustuslaillisista syistä on mahdollista, että perintöverosta luopuminen on ulotettava muihinkin kuin yritysomaisuutta koskeviin perintöihin. Kysymys on kuitenkin syytä vielä erikseen selvittää, sillä yritysomaisuus ei ole tavanomaista perintösaannosta, vaan vastuun ottamista yrityksestä ja sen työntekijöistä. Perintöveron poistaminen yritysten sukupolvenvaihdoksilta ei välttämättä loukkaisi kansalaisten oikeudellista yhdenvertaisuutta.

Yrittäjän ikääntymisestä johtuvista omistajanvaihdoksista noin 38 prosenttia toteutuu yrityksen myyntinä ulkopuolisille. Yritys saatetaan myydä myös yrityksen työntekijälle. Yrityksen jatkuvuuden ja työpaikkojen säilyvyyden kannalta näistä luovutuksista on hyviä kokemuksia. On perusteltua huojentaa myyjän luovutusvoittoverotusta ja jatkajan varainsiirtoverotusta, kun yritys myydään yrityksen toimintaa jatkavalle työntekijälle.

Luovutusvoiton verotuksen kiristämällä ei tule kompensoida mahdollisia perintöveron lieventämistä, koska se tämä saattaisi vähentää myyjien myyntihaluja.

Sukupolvenvaihdossäännöksiä on muutenkin kehitettävä vastaamaan paremmin käytännön tarpeita. Huojennukset tulee myöntää, kun yritys myydään jatkajan perustamalle yritykselle. Huojennusten edellyttämät omistusajat tulee laskea myös yksityisliikkeissä jo yritystoiminnan aloittamisesta, ei vasta yhtiön perustamisesta lukien.

Perintö- ja lahjaverotukseen tulee valmistella Ruotsin kaltainen menettely, jossa veroa ei peritä omaisuuden siirtyessä, vaan vasta sitä myytäessä. Myyjän luovutusvoittoverotusta ja jatkajan varainsiirtoverotusta tulee myös huojentaa silloin, kun yritys myydään yrityksen toimintaa jatkavalle työntekijälle.

Tappiota ei vähennetä nykyisin omistajanvaihdosten jälkeen. Lupa tappioiden siirtymiseen voidaan myöntää, mutta lupakäytäntö on kiristynyt. Rajoitus voi muodostaa esteen erityisesti kasvavien yritysten ostoille, joten menettelyä tulee joustavoittaa. Elin-

keinotoiminnan päättyessä tappiot on myös voitava aina vähentää omistajan henkilökohtaisessa verotuksessa.

Palvelut varmistettava

Valtiovallan tulee varmistaa, että alueellinen yhteistyö on riittävästi resursoitu ja toimii. Esimerkiksi niin, että panostetaan omistajanvaihdosten perusneuvontaan ja koordinointiin (yksi henkilö/maakunta). Kuntien ja kaupunkien elinkeino-ohjelmiin tulee ottaa tavoitteeksi kunnan ja yrittäjien välisen yhteistyön tiivistäminen.

Yritysmarkkinat (omistajanvaihdosmarkkinat) ovat Suomessa kehittymättömät ja pirstaleiset. Markkinoita tulee kehittää alueellisesti. Alueellinen kehittäminen voidaan organisoida alueen sähköisen kohtaamispaikan - Yrityspörssin ympärille.

Omistajanvaihdoksiin tarvitaan uusia perinteisiä rahoitusratkaisuja täydentäviä ratkaisuja. Näitä voivat mahdollisesti olla joukkorahoitus ja pk-pääomarahaston perustaminen.